

Глуховском национальном педагогическом университете имени Александра Довженка освещены особенности применения технологии контекстного, деятельностного, проблемного и интерактивного обучения в системе литературоведческого образования будущих словесников.

Ключевые слова: учитель украинского языка и литературы, литературоведческая компетентность, образовательные инновации.

SUMMARY

L. Bazil. Innovations in formation literary competence of future philologists.

The article is devoted to understanding the role of educational innovations in the formation of literary competence of future teachers of Ukrainian language and literature. The example of the educational process in Glukhivsky National Pedagogical University named after Alexander Dovzhenko highlighted features of technology context, Activity, and interactive learning problem in the system of literary education of future philologist.

Key words: teacher of Ukrainian language and literature, literary competence, educational innovation.

УДК 378.147.=111

М. В. Луцик

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

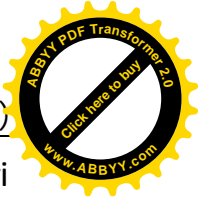
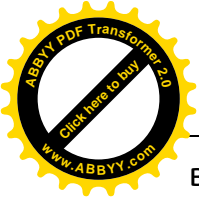
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕО У НАВЧАННІ АУДІЮВАННЯ ТЕКСТІВ ДРУГОЮ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

У статті подані методичні рекомендації з використання автентичної відеофонограми в навчанні студентів-філологів аудіювання англійського монологічного мовлення з опорою на першу іноземну мову – німецьку. Виділено критерії відбору відеофонограми, аналізується система вправ для навчання аудіювання із залученням відео та опорою на першу іноземну мову.

Ключові слова: відеофонограма, аудіювання, перша іноземна мова, друга іноземна мова, автентичні навчальні відеокурси, монологічне мовлення, студенти-філологи, експериментальне навчання.

Постановка проблеми. Актуальність реорганізації процесу викладання як першої, так і другої іноземних мов у вищих навчальних закладах, які готують філологів, викликана трансформаційними процесами, які відбуваються зараз в освітньому просторі України, реформуванням вищої школи в контексті Болонського процесу. Оновлення цілей, принципів та змісту навчання вимагає перегляду методики викладання саме другої іноземної мови. Тому застосування у навчальному процесі відеофонограми як ефективного засобу створення іншомовного комунікативного середовища на занятті привертає все більше уваги науковців.

Аналіз актуальних досліджень. У більшості методичних досліджень, присвячених питанню організації навчання іноземних мов з використанням різних видів відеофонограми, аналізується методика застосування

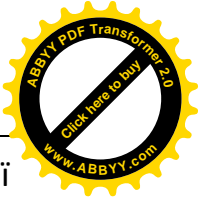
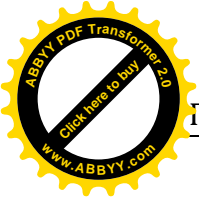

відеофонограми з метою навчання різних видів іншомовної діяльності (праці вчених Н. Ф. Бориско, М. В. Ляховицького, В. С. Пащук, Б. Томаліна та ін.). Навчанню аудіювання на мовних факультетах вищих навчальних закладів з використанням різних видів динамічної відеофонограми присвячено низку методичних досліджень. Наприклад, С. П. Литвиненко розглянуто використання автентичних навчальних відеокурсів для навчання аудіювання англійського мовлення, Н. І. Бичковою досліджено потенціал автентичних навчальних відеокурсів, автентичних художніх відеофільмів та інтерактивних відеофільмів для навчання аудіювання англійського мовлення. Однак у згаданих вище дослідженнях розглядається методика використання відеофонограми у процесі навчання першої іноземної мови. У відомих нам працях [1; 5], присвячених навчанню другої іноземної мови з використанням відеофонограми, специфіка навчання другої іноземної мови не враховується. Таким чином, можемо стверджувати, що питання застосування динамічної відеофонограми для навчання аудіювання монологічних текстів другою іноземною мовою з урахуванням опори на першу іноземну мову досліджено недостатньо, потребує наукового обґрунтування і детального аналізу.

Мета статті – подати методичні рекомендації з використання автентичної відеофонограми для навчання студентів-філологів аудіювання англійського монологічного мовлення з опорою на першу іноземну мову – німецьку. Важливими завданнями для досягнення цієї мети є охарактеризувати модель організації навчання за запропонованою нами методикою та висвітлити найголовніші засади такого навчання.

Виклад основного матеріалу. Була створена методика використання автентичної відеофонограми для навчання студентів-філологів аудіювання англійського монологічного мовлення з опорою на першу іноземну мову – німецьку. Проведене експериментальне навчання за запропонованою методикою дозволяє сформулювати теоретичні та методичні рекомендації з використання автентичної відеофонограми на першому році вивчення англійської мови як другої іноземної.

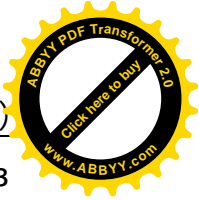
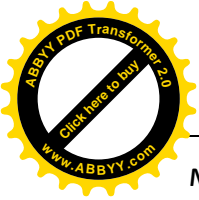
Основна мета навчання аудіювання – розуміння автентичного іншомовного мовлення, через це вже на початковому етапі необхідним є залучення до голосу викладача інших джерел іншомовного мовлення, серед яких – аудіо- та відеозаписи. Залучення саме відеофонограми здається найбільш придатним, оскільки студенти мають бути підготовлені до умов реального спілкування, коли у більшості випадків слухач бачить співрозмовника.

На початковому етапі навчання англійської мови як другої іноземної у вищому навчальному закладі доступним для студентів видом відеофонограми є автентичний навчальний відеокурс (АНВК). На початковому етапі навчання англійської мови як другої іноземної автентичними для впровадження у навчальний процес є навчальні відеокурси, створені у Великій Британії, яким притаманні автентичність зорового і слухового вербального і невербального компонентів. Прикладами таких відеокурсів є «*On Camera*», «*English Channel*», «*Window on Britain*», «*Cutting Edge*», «*Project Video*», «*Look Ahead*» та ін.

Для використання АНВК у навчальному процесі їх відбір повинен відповідати низці принципів. Серед загальних принципів – це урахування морально-етичного впливу, соціокультурного потенціалу, мотиваційної та естетичної цінності відеокурсів. Серед спеціальних вимог до відбору АНВК залежно від етапу навчання виділяємо: апроксимовану відповідність мовленнєвому досвіду студентів, урахування збігу змісту аудіо- та відеорядів, максимальну присутність видимого мовця, урахування наявності штучної зорової вербальної опори, доцільного співвідношення знайомого і незнайомого мовного матеріалу, обмеження темпу вербального звукового ряду, раціонального обсягу аудіовідеоінформації. Залежно від специфіки навчання англійської мови як другої іноземної на основі першої – німецької – додаємо такі вимоги до АНВК: наявність англо-німецьких когнатів, подібних за своїм звуковим образом та значенням і присутність граматичних структур, які подібні в англійській та німецькій мовах за формою і значенням. Якщо англо-німецькі когнати відносяться до невивченого ще мовного матеріалу, фактор збігу може сприяти актуалізації аудитивної здогадки про їх значення без попередньої семантизації, що було підтверджено проведеними нами експериментальними зрізами [3]. Відеофонограма надає широкий мовленнєвий контекст, що сприяє збільшенню реалізації аудитивної здогадки.

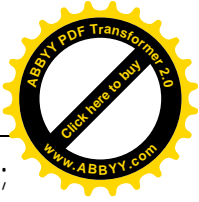
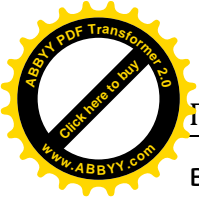
Відібравши відеочастину АНВК або окремих її фрагмент для демонстрації на аудиторному занятті з метою розвитку вмінь усного мовлення студентів, викладачеві необхідно ретельно проаналізувати мовний та мовленнєвий матеріал, який міститься у відеофонограмі. Пильного аналізу потребують ще невивчені студентами мовні одиниці. Викладачеві потрібно вирішити, які з них є ключовими у повідомленні і незнання яких може відбитися на розумінні аудіоряду відеофонограми. Для компенсації труднощів розуміння автентичного іншомовного мовлення необхідно знайти адекватні шляхи семантизації незнайомих

мовних одиниць, а також визначити, на якому з етапів роботи з відеочастиною АНБК їх слід семантизувати. З метою розвитку вмінь аудитивної здогадки певну кількість незнайомих мовних одиниць, якщо їх незнання не дуже впливає на розуміння змісту аудіоряду, варто залишити без спеціальної семантизації викладачем. Викладач може надати студентам підказку: за рахунок чого вони самостійно можуть здогадатися про значення незнайомої мовної одиниці – за збігом звучання і значення з рідною мовою або з першою виучуваною студентами іноземною мовою, чи за допомогою мовного та мовленнєвого контексту, відеоряду відеофонограми, якщо він є повністю або частково ідентичним аудіоряду тощо. У той же час необхідно зважати на те, що збіг звучання незнайомих англійських мовних одиниць з лексичними одиницями або граматичними структурами рідної або першої іноземної мов може викликати хибну здогадку про їх значення, тобто може відбутися міжмовна або внутрішньомовна інтерференція. У такому разі студентів необхідно попередити, але не акцентувати їх увагу на факті інтерференції та можливій хибній здогадці, а семантизувати ці мовні одиниці іншими засобами: перекладом на рідну мову, якщо може виникнути внутрішньомовна інтерференція чи інтерференція з боку першої іноземної мови, поданням синоніма чи антоніма із запереченням англійською мовою.

Для визначення оптимального шляху семантизації доцільно заздалегідь провести зрізи з метою перевірки вмінь здогадки студентів: відібравши низку незнайомих лексичних одиниць чи граматичних структур до виучуваної теми чи до подальших тем, викладач зачитує їх студентам уголос, а студенти письмово перекладають їх на рідну мову. Лексичні одиниці можна подавати як ізольовано, так і у мікротекстах (можна відразу перевірити можливості студентів спиратися на контекст під час розуміння усного мовлення), а граматичні структури – у мікротекстах. Провівши зрізи і проаналізувавши отримані результати, викладач може одержати знання про рівень вмінь здогадки. Це важливо і для створення спеціальних вправ на розвиток саме цих компенсаторних умінь під час сприймання іншомовного мовлення на слух.

Виходячи з мети – навчання аудіювання – необхідним стає вирішення питання про раціональне співвідношення та послідовність використання у процесі навчання не тільки різних технічних засобів, але й різних джерел мовлення. Спираючись на наведені в методичній літературі експериментальні дані, вважаємо раціональною таку послідовність використання джерел аудіоінформації: 1) голос викладача; 2) автентична

відеофонограма; 3) автентична фонограма з опорами для розуміння; 4) автентична фонограма без опор.

Конкретизуючи місце навчання аудіювання монологічного мовлення, виходимо з того положення, що воно має передувати аудіюванню діалогічного мовлення.

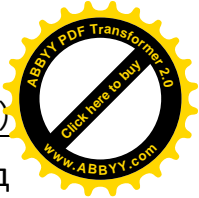
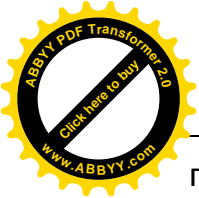
Використання епізоду АНВК в курсі навчання іноземної мови потребує наявності інтегрованих в єдину ієрархічну за труднощами систему вправ, що використовуються на різних етапах роботи з ним.

У підсистемі вправ для навчання аудіювання іншомовного монологічного мовлення виділяються дві групи вправ: для формування аудитивних навичок та вправи для розвитку вмінь аудіювання. Відеофонограма використовується для виконання вправ для розвитку вмінь аудіювання. У цю групу входять дві підгрупи вправ: 1) вправи, що готують до аудіювання та 2) вправи у власне аудіюванні.

Основним призначенням вправ першої підгрупи є розвиток компенсаторної компетенції в аудіюванні. Такі вправи виконуються на понадфразовому рівні з метою розвитку компенсаторних вмінь. У вправах цієї підгрупи використовуються уривки з автентичних навчальних відеокурсів невеликого об'єму від двох і більше фраз. Це вправи для розвитку аудитивної здогадки (за рахунок контексту та збігу рідною мовою або з першою іноземною мовою студентів), на ігнорування незнайомих мовних одиниць та розвиток антиципації. У вправах на здогадку використовується позитивний перенос з першої іноземної мови студентів – німецької. Ці вправи за критеріями, визначеними нами, мають бути рецептивними, некомунікативними та умовно-комунікативними, вмотивованими, з повним або частковим керуванням, одно- або двомовними, з ігровим компонентом або без нього, з різними опорами. Вправи виконуються у відеокласі на аудиторних заняттях під керівництвом викладача; мовлення студентів усне або письмове; в індивідуальному, парному або груповому режимах; контролюються безпосередньо викладачем або використовується само- чи взаємоконтроль. Реакція студентів – невербальна або мінімально вербальна. В інструкції до вправ, якщо вона видається студентам у друкованому вигляді, за необхідності передбачено переклад на українську мову. Інструкція обов'язково прочитується вголос викладачем.

У вправах з власне аудіювання студенти вчать розуміти автентичне іншомовне мовлення за умов сполучення аудіо- та відеорядів відеофонограми. Використовуються частини АНВК більш значного обсягу.

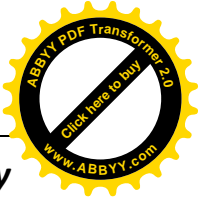
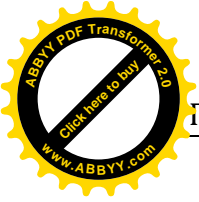
Робота з частиною АНВК на аудиторному занятті відбувається поетапно. Це такі етапи [2]: 1) етап соціокультурної та мовної орієнтації

перед демонстрацією частини відеокурсу; 2) етап адаптивної рецепції під час перегляду частини відеокурсу з безпосередньою суміщеною постсемантизацією відібраних невивчених мовних одиниць; 3) етап спеціального навчання слухової рецепції на базі частини відеокурсу; 4) етап синхронної репродуктивної або продуктивної усномовленневої діяльності під час демонстрації частини відеокурсу; 5) етап репродуктивної або продуктивної мовленневої діяльності після перегляду частини відеокурсу; 6) етап продуктивної мовленневої діяльності на основі змісту декількох частин або всього відеокурсу. Спеціальне навчання аудіювання реалізується на перших трьох етапах, на подальших – здійснюється формування навичок і розвиток вмінь говоріння, коли аудіювання виступає вже не метою, а засобом навчання.

На **першому етапі – етапі соціокультурної та мовної орієнтації перед демонстрацією епізоду АНВК** – викладач з метою зняття труднощів у розумінні змісту відеофонограми семантизує низку незнайомих лексичних одиниць та реалій: 1) імена, прізвища та інші власні назви, особливо географічні, дати і цифри; 2) реалії, що потребують об'ємного пояснення; 3) складні слова і словосполучення, значення яких не повністю ідентичні значенню слів, що їх складають; 4) частину інтернаціональних слів, звуковий образ яких в англійській мові майже повністю збігається із звучанням відповідного слова рідної мови, але їх значення неідентичні. Крім того, на цьому етапі, якщо незнайомі мовні одиниці за рахунок їх збігу з першою іноземною мовою можуть викликати хибну здогадку через міжмовну інтерференцію, викладачеві слід використати попереджувальну інструкцію стосовно схожих мовних явищ або перекласти незнайомі мовні одиниці на рідну мову студентів.

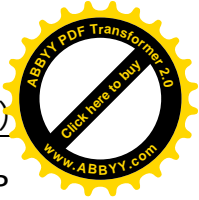
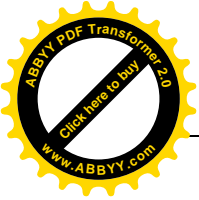
На **другому етапі роботи з епізодом АНВК – етапі адаптивної рецепції під час перегляду частини АНВК з безпосередньою суміщеною постсемантизацією відібраних невивчених мовних одиниць** – під час перегляду викладач повинен семантизувати частину важливих для розуміння змісту незнайомих ЛМО, про значення яких неможливо здогадатися завдяки контексту. З метою залучення попереднього лінгвістичного досвіду студентів з першої іноземної мови семантизація незнайомих англійських мовних одиниць, що збігаються за звучанням і значенням з німецькими, може здійснюватися шляхом: а) перекладу на німецьку мову (відкрите зіставлення з лексичними одиницями або граматичними структурами першої іноземної мови); б) установки на свідомий позитивний перенос з першої іноземної мови (привертання уваги студентів до фактів збігу з першою іноземною мовою).

Метою *третього етапу роботи з частиною АНВК – етапу спеціального навчання слухової рецепції на базі частини АНВК* – розвивати вміння аудіювання, навчати розуміти основну ідею і деталі повідомлення шляхом виконання спеціальних вправ для навчання аудіювання. Метою вправ є розвиток умінь двох рівнів розуміння: глобального і детального, які необхідні для аудіювання іншомовних монологічних повідомлень. Серед загальних вимог до вправ найважливішими вважаємо такі: комунікативна спрямованість, ситуативність, вмотивованість, відповідність виду мовленнєвої діяльності, використання різних видів інструкцій, їх чіткість і посиленість, різнорівнева керованість мовленнєвими діями студентів, застосування опор, культурологічна спрямованість. Крім того, виділяємо спеціальні вимоги: урахування першої іноземної мови у плані позитивного переносу і можливих випадків міжмовної інтерференції; урахування у завданнях до вправ змісту як аудіо-, так і відеорядів відеофонограми.

Основна увага має бути приділена контролю. Вправи для навчання аудіювання повинні мати аудитивний навчальний характер і передбачати немовленнєву або мінімальну мовленнєву реакцію студентів, виключаючи репродукування чи продукування мовлення, яке потребує значного рівня розвитку іншомовного говоріння. Усномовний характер аудіювання потребує завдання у звуковій формі. Якщо ж завдання подається студентам у графічній формі, викладач має прочитати цю інструкцію вголос, щоб у студентів склалися правильні звукові образи і не створювалися додаткові труднощі, пов'язані з читанням. Особливо це стосується контрольних вправ для розуміння прослуханого. Слід використовувати різні прийоми перевірки розуміння, не менше двох на повідомлення, оскільки кожен прийом надає відносно об'єктивні критерії розуміння й іноді тільки сукупний аналіз показників перевірки дозволяє визначити ступінь розуміння.

Після навчання студентів розуміння змісту частини автентичних навчальних відеокурсів доцільно переходити до наступних етапів роботи з відеофонограмою, в яких має місце в основному формування навичок і розвиток умінь говоріння. Розглядаючи послідовність використання друкованого аналогу аудіюряду відеофонограми, спираємося на принцип усного випередження: первісне ознайомлення з частиною автентичного навчального відеокурсу проходить виключно на усній основі в процесі аудиторної роботи під керівництвом викладача, тільки після цього студентам даються окремі друковані опори. На основі друкованого аналогу аудіюряду можливо здійснювати навчання письма та читання у позааудиторний час.

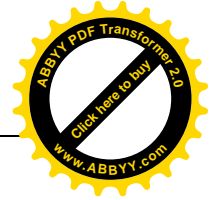
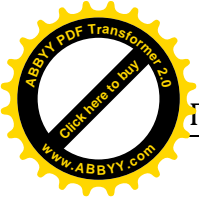

Проведене експериментальне навчання довело ефективність розробленої методики використання відеофонограми для навчання аудіювання англійського монологічного мовлення з опорою на першу іноземну мову. Більш ефективним виявилось використання комбінації загальних вправ, спрямованих на здійснення позитивного переносу та на запобігання інтерференції, під час семантизації незнайомих лексичних одиниць та граматичних структур на перших двох етапах роботи з частиною АНВК, та спеціальних вправ для навчання студентів умінь аудитивної здогадки. Після навчання саме за таким варіантом всі студенти експериментальної групи досягли достатнього рівня навченості [4].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, у межах цієї статті ми запропонували теоретичні й практичні методичні рекомендації з використання відеофонограми для навчання англомовного аудіювання студентів-філологів, які вивчають англійську мову як другу іноземну після німецької. Було визначено принципи відбору автентичної відеофонограми для початкового етапу навчання, розглянуто шляхи семантизації незнайомих лексичних одиниць, охарактеризовано підсистему вправ для навчання аудіювання монологічного мовлення із залученням АНВК. Перспективу дослідження ми вбачаємо у створенні навчального посібника з навчання аудіювання з опорою на першу іноземну мову, у якому будуть систематизовані вже розроблені та нові завдання на основі відібраних нами АНВК.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранова М. В. Совершенствование грамматической стороны диалогической речи студентов пятого курса факультета иностранных языков в процессе работы над видеофильмом (Немецкий язык как вторая специальность) : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Мария Владимировна Баранова. – СПб., 2001. – 232 с.
2. Бичкова Н. І. Нові стратегії використання відеофонограми для навчання усного іншомовного спілкування / Н. І. Бичкова // Педагогічний процес: Теорія і практика : зб. наук. праць. – Вип. 3. – К. : Вид-тво П/П «Екмо», 2006. – С. 69-70.
3. Лущик М.В. Аудитивна здогадка про значення незнайомих лексичних одиниць у різних типах контексту (на матеріалі англо-німецьких когнатів) / М. В. Лущик // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук праць / [за заг. ред М.Б. Євтуха ; уклад. О. В. Михайличенко]. – К. : Вид. центр КНЛУ. – Вип. 31. – 2006. – С. 269-273.
4. Лущик М. В. Ефективність навчання англомовного аудіювання з використанням відеофонограми та опори на німецьку як першу іноземну мову / М. В. Лущик // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Педагогіка та психологія. – К. : Вид. центр КНЛУ. – 2007. – Вип. 13. – С. 12–19.
5. Писаренко В. И. Методика использования видеоматериалов в обучении второму иностранному языку (на материале французского языка в неязыковом вузе): дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Вероника Игоревна Писаренко. – Таганрог, 2002. – 181 с.

РЕЗЮМЕ

М. В. Луцки. Методические рекомендации по использованию видео в обучении аудированию текстов на втором иностранном языке.

В статье поданы методические рекомендации по использованию аутентичной видеофонограммы в обучении студентов-филологов аудированию английской монологической речи с опорой на первый иностранный язык – немецкий. Выделены критерии отбора видеофонограммы, анализируется система упражнений для обучения аудированию с привлечением видео та опорой на первый иностранный язык.

Ключевые слова: видеофонограмма, аудирование, первый иностранный язык, второй иностранный язык, аутентичные учебные видеокорсы, монологическая речь, студенты-филологи, экспериментальное обучение.

SUMMARY

M. Lushchyk. Methodological recommendations on using video in teaching listening to texts in second foreign language.

The article suggests methodological recommendations on using authentic video phonogram in teaching future philologists listening to English monological speech based on the knowledge of the first foreign language – German. The selection requirements to the video phonogram are specified and the system of exercises for teaching listening using video and based on the first foreign language is characterized.

Key words: video phonogram, listening, first foreign language, second foreign language, authentic training video courses, monological speech, students-philologists, teaching experiment.

УДК 378: 397. 13:7

Т. М. Пушкар

Житомирський державний університет
імені Івана Франка

ДІАЛОГІЧНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ

У статті здійснено аналіз проблеми комунікативної компетентності майбутнього вчителя-філолога з позицій діалогічного навчання. З'ясовано основні проблеми та похибки, які можуть виявлятися з боку викладача у процесі налагодження й реалізації діалогічної взаємодії. Охарактеризовано рівні педагогічного дискурсу та їх зв'язок з процесом формування комунікативної компетентності майбутнього філолога.

Ключові слова: діалогічне навчання, комунікативна компетентність, професійна майстерність, мовленнєва діяльність, педагогічний дискурс, комунікативна діяльність, комунікативні технології, діалог.

Постановка проблеми. Вища педагогічна освіта має на меті підготовку педагога сучасної школи, здатного до постійного оновлення знань і використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Вчитель сучасної української школи мусить бути обізнаним з різноманітними педагогічними технологіями та вміти використовувати їх у безпосередньому